

DANSK KRONIK

I sidste kronik (NTfK, 1966, s. 263) blev det danske straffelovråds betænkninger om *strafferetlig forældelse m. v.* (nr. 433/1966) og om *straf for pornografi* (nr. 435/1966) behandlet.

Ved lov nr. 248 af 9. juni 1967 er nu gennemført en række ændringer i borgerlig straffelov, der bygger bl. a. på forslagene i disse betænkninger.

Pornografi.

Ændringen i *pornografibestemmelserne* er fuldtud i overensstemmelse med straffelovrådets indstilling, d. v. s. at strafbestemmelserne vedrørende utugtige skrifter er ophævet, medens kriminaliseringen vedrørende utugtige billeder er opretholdt. Med hensyn til billederne anførte folketingsudvalget det ønskelige i at have en ensartet praksis i Sverige og Danmark og henviste til, at en svensk komité, der blev nedsat i 1965, arbejder med spørgsmålet. Det må derfor forventes, at spørgsmålet får ny aktualitet også i Danmark, når den svenske indstilling kendes.

Strafferetlig forældelse.

Også ændringen af *forældelsesreglerne* er i overensstemmelse med straffelovrådets indstilling med ganske enkelte modifikationer.

Efter betænkningens udkast ville således også strafansvaret for forbrydelser, hvor fængsel på livstid kan idømmes, blive genstand for forældelse. Dette anså justitsministeriet — i overensstemmelse med indstillingen fra flere af de hørte myndigheder — for overvejende betænkeligt; resultatet blev, at strafansvaret for disse forbrydelser ikke er genstand for forældelse, ligesom adgangen til at fuldbyrde idømt fængsel på livstid er uforældeligt. Dødsstraf, der i krigstid kan idømmes efter militær straffelov, er ligeledes uforældelig.

Af de ændringer, der i øvrigt er gennemført, skal nævnes følgende:

Blodskam.

Efter den tidligere bestemmelse om blodskam i § 210 var samleje mellem beslægtede i op- og nedstigende linie strafbart også for den yngre part under forudsætning af, at denne var over 18 år. Bestemmelsen er nu ændret, således at den beslægtede i nedstigende linie ikke kan straffes, selv om den pågældende er over 18 år. Bestemmelsen er herved bragt på linie med de tilsvarende bestemmelser i den norske straffelovs § 207 og den svenske brottsbalks 6. kap. 5 §.

I lovforslagets motiver er henvist til en utrykt udtalelse af 31. januar 1967 fra straffelovrådet. I denne udtalelse redegjorde rådet for de oplysninger om den hidtil fulgte tiltalepraksis på området, man havde indhentet. Det fremgik heraf, at det var fast praksis at meddele tiltalefrafald i sager vedrørende døtre over 18 år, der havde haft kønsligt

forhold til deres far, og at tiltalefrafaldene i de fleste sager blev givet uden vilkår.

Voldtægt.

Voldtægtsbestemmelsen i § 216 er ændret i overensstemmelse med en indstilling fra straffelovrådet, der er gengivet i lovforslagets motiver.

Den væsentligste ændring er, at det hidtidige strafminimum for voldtægt på fængsel i 1 år er ophævet. Samtidig er maksimum nedsat (fra fængsel i 16 år, under særdeles skærpende omstændigheder fængsel på livstid) således at strafferammen nu lyder på fængsel indtil 10 år.

I den offentlige debat, der gik forud for spørgsmålets behandling i straffelovrådet, var man inde på, at det gældende voldtægtsbegreb omfatter handlinger af meget uligeartet strafværdighed. Dette kunne tale for — som i den tilsvarende svenske bestemmelse — at udskille de mere undskyldelige forhold i et selvstændigt delikt, idet man herved kunne fritage gerningsmændene for den utvivlsomme belastning, der kan ligge i, at deres handling rubriceres som en forbrydelse, der typisk er af meget alvorlig karakter. Man fremdrog specielt tilfælde, hvor der havde været en vis forudgående — frivillig — kontakt mellem kvinden og manden i form af selskabeligt samvær, måske fortsat på den måde, at kvinden frivilligt var gået med manden til hans bopæl. Man har anvendt betegnelsen „forberedt voldtægt“ på tilfælde, hvor denne kontakt fører frem til en voldtægtssituation.

Straffelovrådet kom imidlertid til det resultat, at dette hensyn ikke burde føre til en opdeling af voldtægtsbestemmelsen, men bør give sig udslag i strafudmålingen. Det anførtes, at der forekommer en række forskellige momenter af formildende og skærpende karakter, og at det ikke synes muligt at trække enkelte, klare momenter frem, der alene skulle kunne begrunde henførelse til en mildere bestemmelse. Man var også opmærksom på, at en bestemmelse, der særlig fremhævede kvindens forhold, kunne fremme en uheldig tendens til under bevisførelse og procedure at fremkomme med ufordelagtige oplysninger og udtalelser om kvinden.

Prostitution.

Bestemmelsen i § 230, der straffede den, der modtog betaling for et homoseksuelt forhold, er ophævet. Hovedsynspunktet har været, at man ikke burde opretholde en straffebestemmelse på dette område, hvor det man reelt ønskede ikke var at straffe, men derimod at yde en forsorgsmæssig bistand.

Man har samtidig ændret den almindelige bestemmelse om prostitution i § 199. Efter den hidtidige bestemmelse straffedes den, der undlader at efterkomme pålæg om at søge lovligt erhverv, med fængsel. Der er nu åbnet mulighed for anvendelse af hæfte.

Under folketingsudvalgets behandling af lovforslaget blev der rejst spørgsmål om, hvorvidt det samme hovedsynspunkt, der var afgørende for ophævelsen af § 230, ikke burde føre også til ophævelse eller ændring af § 199. Justitsministeren gav tilsagn om, at han snarest ville lade hensigtsmæssigheden af reglen undersøge. Spørgsmålet behandles for tiden i det af justitsministeriet nedsatte kriminalforsorgsudvalg.

Falsk anmeldelse.

Den væsentligste ændring er, at falsk anmeldelse nu i § 164, stk. 3, er gjort strafbar også i tilfælde, hvor den anmeldte har samtykket i anmeldelsen, eller hvor en person anmelder sig selv som skyldig i en lovovertrædelse, som en anden har begået. Ændringen er foranlediget af to højesteretsdomme, der havde statueret, at sådanne anmeldelser ikke var omfattet af den tidligere bestemmelse.

H. H. Brydensholt.

FINSK KRÖNIKA

Fångvården

Ur fångvårdens årsberättelse för år 1966 framgår, att sammanlagt 19.117 personer under detta år intogs i de finska fångvårdsanstalterna, medan motsvarande tal för föregående år endast var 15.769. I dessa siffror ingår alla fångkategorier, bl. a. också rannsaknings- och bötesfångar. År 1966 var det dagliga fångmedeltalet 7.308 personer och år 1965 6.665 personer. Den stora ökningen av fångvårdsklientelet förklaras i berättelsen delvis vara betingad av att fångtalet år 1965 påverkades av den platsbrist, som då rådde i de öppna anstalterna. Denna platsbrist kunde hävas under redovisningsåret genom att antalet arbetskolonier, som vid årets början var 11, vid årets slut hade ökat till 16. Därigenom lyckades man göra slut på den „köbildning“, som hade lett till att korttidsdömda fick vänta minst ett halvår, innan de kunde tas emot i anstalterna. Platsbristen betydde samtidigt, att en stor del av de korttidsdömda, som „normalt“ borde ha ingått i 1966 års intagnings-siffror i stället kom att börja utstå sina straff först under redovisnings-året.

I berättelsen konstateras, att vårt dagliga fångmedeltal beräknat i förhållande till befolkningsantalet ger siffran 178 fångar per 100.000 invånare. Vid en jämförelse med t. ex. Norge finner man att Finland relativt sett har ett fångtal som är mera än tre gånger större än det norska. De bakomliggande orsakerna till detta faktum torde delvis stå att söka i höga uppklärningsprocenter och de förhållandevis stränga straff som används i Finland samt även i det förhållandet att antalet påföljdsalternativ inom frivården är jämförelsesvis få, sägs det i årsberättelsen. Av dem som under år 1966 började utstå straff (bötesfångarna medräknade) var 79,5 % dömda till högst 6 månader, 11, 6 % till högst 1 år och 8,9 % till strafftider utöver 1 år. Fördelningen av strafftiderna framgår ur följande tabell:

*Under år 1966 intagna fångars strafftider
(Uppgifterna jämförda med 1965 års tal)*

<i>Straffets längd</i>	<i>Män</i>	<i>Kvinnor</i>	<i>Sammanlagt</i>	<i>År 1965</i>
Enbart förvandlingsstraff för böter (högst 180 dagsböter)	6.475	140	6.615	6.130
Frihetsstraff:				
Högst 6 månader	7.604	109	7.713	5.338
Över 6 månader — 1 år	2.008	85	2.093	1.991
Över 1 år — 2 år	1.139	35	1.174	1.015
Över 2 år	400	23	423	366
Sammanlagt	17.626	392	18.018	14.840

Av 1966 års fångvårdsklientel var i medeltal 832 personer per dag under 21 år. I detta tal ingår alla kategorier, också rannsaknings- och bötesfångar. Siffran motsvarar i stort sett medeltalet för de två föregående åren medan siffrorna för de unga därförinnan har varit avsevärt lägre (t. ex. 1963 572, 1960 398 och 1957 235).

Under redovisningsåret var i medeltal 382 personer per dag internerade såsom farliga återfallsförbrytare. Denna grupp har år för år ökat både numerärt och i förhållande till hela fångtalet. År 1957 var det dagliga medeltalet 101 personer, som då utgjorde 1,64 % av det dagliga fångmedeltalet. År 1966 utgjorde de internerade 5,23 % av fångmedeltalet. I berättelsen framhålls, att den ökade användningen av interneringspåföljden har lett till att det i stor utsträckning är lagöverträdare med många men relativt små egendomsbrott, som nu interneras. Deras kriminalitet står ofta i nära samband med en riklig alkoholkonsumtion. Fastän det inte finns lämpliga vårdformer och skyddade arbetsplatser, som skulle underlätta deras anpassning, ifrågasätts i årsberättelsen om en så drastisk åtgärd som internering på obestämd tid verkligen kan anses vara ändamålsenlig.

Kommittéarbete

Det första halvåret år 1967 har i fråga om lagstiftning inom det kriminalpolitiska området varit en händelselös period. Däremot lovar de initiativ som tagits under denna tid många framtida förändringar inom kriminalpolitiken. Fem kommittéer med uppdrag som direkt gäller eller tangerar kriminalpolitiska frågor har tillsatts.

I början av året gavs en kommitté med professor Inkeri Anttila som ordförande i uppdrag att revidera abortlagstiftningen samt kastrerings- och steriliseringslagstiftningen.

Det principbetänkande, som en särskilt tillsatt ungdomsbrottslighetskommission framlade år 1966, har följts upp genom att en kommitté nu fått i uppdrag att utarbeta förslag till ändringar i lagstiftningen om unga lagöverträdare. Kommitténs uppdrag gäller lagförslag, som möjligheter att unga under ransakningstiden i stället för att anhållas eller häktas skulle kunna ställas under övervakning eller tas in i barnskyddsanstalter. Kommittén skall dessutom utarbeta lagförslag om åtals- och domseftergift och om villkorlig dom, enligt de riktlinjer som dragits upp av ungdomsbrottslighetskommissionen. Därutöver skall kommittén ta ställning till om den av kommissionen föreslagna ungdomsarresten skall genomföras. Kommittén, vars ordförande är justitierådet Keijo Heikola, skall ha sitt uppdrag slutfört till utgången av 1968.

Lagstiftningen om internering av farliga återfallsförbrytare och de problem som sammanhänger med denna påföljdsform (se ovan i avsnittet om fångvården) är föremål för utredning av en särskild kommitté. Ordförande för denna kommitté är justitierådet Lauri Takkunen, som också är ordförande i Fängelsedomstolen, den instans som fattar det slutliga beslutet om internering. Kommittén skall särskilt överväga

förutsättningarna för internering, hur interneringen i tvångsinrättning skall utformas och förutsättningarna för frigivningen.

Inom socialvården har två utredningsorgan tillsatts under det första halvåret i år. Dels har en särskild kommitté, som fått namnet socialvårdens principkommitté, tillsatts och dels har en sakkunnig kommission fått i uppdrag att under lagstiftningsrådet Pekka Kurvinens ledning utarbeta förslag till revidering av lösdriverilagstiftningen.

Socialvårdens principkommitté består huvudsakligen av riksdagsmän och har riksdagsmannen Antti-Veikko Perheentupa som ordförande. Kommittén skall uppgöra förslag till de allmänna principer och målsättningar, som bör följas inom socialvårdslagstiftningen. Enligt direktiven skall kommittén bl. a. utreda, hur rättskyddet och tillämpningen av de mänskliga rättigheterna kan effektiveras inom socialvården, hur socialvårdens frihetsberövanden och tvångsåtgärder borde utformas samt enligt vilka grunder vårdbehovet bör utredas.

Förslaget om allmän benådning

Med anledning av att 50 år förflutit sedan Finland blev självständigt firas innevarande år som självständighetens jubileumsår. I tecknet av detta jubileum avgav regeringen i mitten av september ett lagförslag om allmän benådning. Om lagen blir godkänd kommer den att beröra en stor del av fångvårdsklientelet. Allmän benådning, som i Finland endast kan ske med riksdagens medverkan har tidigare under vår självständighetstid förekommit ett flertal gånger. Amnestin har då alltid stått i samband med krig eller politiska oroligheter. Senast utfärdades en amnestilag år 1957. Den gällde vissa brott begångna i samband med den s.k. generalstrejken.

Den nu föreslagna amnestin är avsedd att gälla straff för brott begångna före den 1 september i år, oberoende av brottets art. Enligt lagförslaget skall alla frihetsstraff reduceras med 1/6. Om straffet är under 6 månader skall en månad alltid avdras. Också bötessonarna skulle få del av strafflindringen så att 1/2 av förvandlingstraffet i regel skulle efterskänkas. Dessutom skall alla som dömts förlustiga sitt medborgerliga förtroende helt befrias från denna påföljd. I motiveringen till förslaget framhålls, att frågan om avskaffande av detta bistraff är under beredning och att det därför är på sin plats att i amnestiväg befria de dömda från denna straffpåföljd. Lagförslaget gäller inte livstidsfångar och inte heller dem som är internerade som farliga återfallsförbrytare. Regeringens amnestiförslag har tillsvidare inte gett upphov till någon större allmän debatt. Pressen har, i den mån förslaget kommenterats, framhållit att en dylik jubileumsamnesti hör en förgången tid till och att kriminalpolitiken måhända borde handhas med mera rationella grepp än allmän benådning. Vad amnestiförslaget siffermässigt skulle innebära för fångvårdsanstalterna är ännu inte klarlagt. Det är i alla fall uppenbart att på självständighetsdagen, den 6 december, då lagen är avsedd att träda i kraft, skulle fängelseportarna öppnas för hundratals fångar, om amnestilagen godkänns av riksdagen.

Ulla Lång.

NORSK KRONIKK

Strafferegistrering

Straffelovrådet avgav i vår innstilling om registreringsvirksomheten ved Fængselsstyrets strafferegister og ved politiregistrene i landet. Rådet foreslår at de viktigste bestemmelser om så vel strafferegistret som politiregistrene blir gitt i lov og har utarbeidet utkast til en slik lov. Her er innført regler om hvilke straffavgjørelser som skal anmerkes i registrene og hvem som kan begjære utskrift fra registrene og i hvilke tilfelle dette kan gjøres. En hoveddel av innstillingen behandler politiets praksis ved utstedelse av de såkalte vandelsattester. Det blir årlig utferdiget et meget stort antall slike attester, ut fra en praksis som dels hviler på enkelte spredte lovbestemmelser og administrative forskrifter og dels er uten noen særlig hjemmel i det hele tatt. Resultatet er at praksis varierer fra politidistrikt til politidistrikt. Når det gjelder opplysninger til andre enn domstolene, påtalemyndigheten og politiet, foreslår Rådet regler som vil innebære en vesentlig begrensning i forhold til det som er vanlig praksis i dag. Rådet fremhever hensynet til dem opplysningene omhandler og uttaler at opplysninger ikke bør gis i videre omfang enn overveiende offentlige hensyn tilsier. Man foreslår bl. a. at det i attest fra politiet i alminnelighet ikke skal tas med opplysninger om bøter for forseelser, f. eks. trafikkbøter, når overtredelsen er eldre enn 2 år. Bøter av nyere dato skal bare tas med hvis de etter politiets skjønn kan være av betydning for formålet med attesten. Det er utarbeidet forslag som medfører at straffereaksjoner av en viss alder, alt etter grovheten av forgåelsen, ikke skal tas med i attester. Man opererer her med tidsbegrensninger på 2, 5 og 10 år. I tilfelle hvor en person har flere dommer av alvorligere art, er det foreslått videre adgang til å gi opplysninger. Straffelovrådet har drøftet spørsmålet om å slå sammen registrene ved Fængselsstyret og ved Kriminalpolitisen, men har kommet til at den nåværende ordning bør opprettholdes. Den viktigste endring av administrativ art som foreslås, er at bare politikamrene, ikke lensmennene, skal kunne utstede vandelsattest. I atskillig utstrekning blir slike attester i dag utstedt ved lensmannskontorene.

Overvåkingstjenesten

Tremannsutvalget som ble oppnevnt for å vurdere forskjellige sider ved sikkerhets- og overvåkingstjenesten (se 1966 side 102), la i mai i år frem sin innstilling. Et utdrag av innstillingen er nylig offentliggjort av Statsministerens kontor og har vært livlig kommentert i pressen. Det skilles mellom forebyggende virksomhet — sikkerhetstjeneste — og mer offensivt betonte motvirkende tiltak — overvåkingstjeneste eller „kontrasjonasje“ i videre forstand. Virksomheten utøves dels av

politiets overvåkingstjeneste, dels av de militære myndigheter. I en sammenfatning uttaler utvalget om politiets overvåkingstjeneste bl. a.: Den sterke kritikk mot overvåkingstjenesten for politisk kartlegging med katalogisering i hemmelige registre og arkiver, har vesentlig hatt utgangspunkt i sikkerhetsundersøkelsene av personell. Registre og arkiver for disse undersøkelser inneholder imidlertid ikke stoff av overvåkingsmessig art. Saker angående personer som anses for å være overvåkingsobjekter, finnes bare i sakarkivet. Antallet av personsaker er imidlertid så beskjedent at registreringen synes å foregå etter en nøktern plan. Med den årlige tilgang som nå er, vil også antallet om noen år være langt lavere enn i dag. Det er av største viktighet at det gis faste og klare regler for hvem som skal få opplysninger fra arkivene og registrene. På bakgrunn av sin utsatte stilling bør overvåkingens folk ikke uttale seg til pressen m. v. Nødvendig orientering bør skje ved andre organer. Det opprettes et kontrollutvalg på 3 medlemmer, oppnevnt av Regjeringen, til å føre tilsyn med overvåkingstjenestens virksomhet. Utvalget skal ha en rådgivende funksjon, idet overvåkings-sjefen skal forelegge det alle saker som han ønsker å drøfte. Videre skal utvalget være kontrollerende, idet det kan ta opp enhver sak som det finner ønskelig å behandle, f. eks. etter klage, og kreve alle opplysninger. Utvalget kan si fra om at en sak er undersøkt, om det har vært noe å kritisere, men for øvrig ikke gi opplysninger. Den vesentligste garanti vil ligge i at medlemene er respektert og har alminnelig tillit. Kontrollutvalget forutsettes hvert år å avgi beretning til Regjeringen om sin virksomhet, og på grunnlag av denne kan Regjeringen gi melding til Stortinget. Det frarås at det som ledd i parlamentarisk kontroll med overvåkingstjenesten skal oppnevnes stortingsmenn som medlemmer av Kontrollutvalget.

Etter „Instruks for behandling av dokumenter som av sikkerhetsmessige grunner må beskyttes“ av 4. mai 1962, er det vedkommende administrasjonsgren som innen sitt fagområde avgjør hvilke embets- eller tjenestemenn som skal autoriseres til å behandle beskyttede dokumenter. Formålet med sikkerhetsundersøkelsene er å skaffe til veie materiale som skal brukes ved avgjørelsen av om den undersøktes karakter, vaner, forbindelser og fremferd — i og utenfor tjenesten — er slik at det er tvil om hans pålitelighet, lojalitet og sunne dømmekraft. Fra 1. mars i år har Forsvaret innført et nytt system for sikkerhetsundersøkelser av personell. Hovedforskjellen fra den tidligere ordning er at undersøkelsene er mer åpne enn før. De som skal undersøkes, skal gjøres oppmerksom på at slike undersøkelser foretas, og de skal selv, gjennom „egenerklæringer“ og i „sikkerhetssamtaler“, gi opplysninger til bruk for vurderingen. Etter utvalgets syn er nyordningen et meget betydningsfullt fremskritt og det forutsettes at en lignende ordning snarest mulig blir satt i verk for personell fra den sivile administrasjon. Utvalget uttaler bl. a.: Avgjørelsen av spørsmålet om hvilke opplysninger skal være relevante ved sikkerhetsundersøkelser,

er viktig, og det vil være nødvendig at de regler som gis på dette område, stadig blir vurdert på ny. Det må gis bestemte og faste regler for hvem som skal kunne rekvirere sikkerhetsundersøkelser, hvem de fremkomne opplysninger skal meddeles til, og hvorledes opplysningene skal oppbevares. Det er ikke nødvendig med særskilt kontrollorgan for sikkerhetsundersøkelsene. Politiets befatning med undersøkelsene vil bli kontrollert av Kontrollutvalget for overvåkingstjenesten, og overprøvelse av de avgjørelser som treffes på grunnlag av bl. a. sikkerhetsundersøkelser, bør følge de vanlige regler for overprøvelse av avgjørelser i personellforvaltningen i vedkommende etat.

Trafikksaker

I motivene til veitrafikkloven av 18/6-1965 hadde Samferdselsdepartementet med et forslag om å innføre en ordning med gebyr for overtredelse av visse nærmere angitte bestemmelser. Forslaget ble senere trukket tilbake, og istedetfor ble det oppnevnt et utvalg med mandat å utrede spørsmålet om en mer summarisk behandling av trafikksaker av enklere art (se 1965 s. 182). Utvalget, som nå har avgitt innstilling, har i det vesentlige gitt sin tilslutning til Samferdselsdepartementets betraktninger i forbindelse med det nevnte lovforslag. Utvalget fremhever således betydningen av å finne frem til en ordning som kan avlaste myndighetene for en del av deres arbeid med de enkle trafikksaker, og som gjør avgjørelsesmåten i disse saker mindre infamerende for overtrederne og derved også lettere vil kunne aksepteres av publikum. Utvalget har skilt ut parkeringssakene som en egen gruppe og her trukket inn de erfaringer man har hatt med behandlingen av parkometersaker i den tid ordningen med parkometeravgift og tilleggsavgift har bestått. Dette eksperiment med avkriminalisering av parkometerovertredelsene har vist seg så vellykket at det har oppmuntret til å gå videre på denne vei, og utvalget foreslår et tilsvarende system gjort gjeldende for parkeringssaker i alminnelighet. Et unntak foreslås i tilfelle hvor parkeringen har voldt alvorlige trafikkhindringer eller fare for person eller gods. I slike tilfelle kan det reises vanlig straffesak. Utvalget foreslår at gebyrileggelsen kan innklages for forhørsretten, men begrenser prøvelsesadgangen slik at retten bare kan oppheve ilagt gebyr eller forkaste klagen.

Andre trafikksaker enn parkeringssaker beholder etter utkastet karakteren av straffesak, men utvalget foreslår at det skal kunne utferdiges standardforelegg på stedet med faste bøtesatser for nærmere angitte forseelser. Ordningen skal ikke omfatte forhold hvor de faktiske eller rettslige omstendigheter gir grunn til tvil. Da skal saken behandles på vanlig måte med anmeldelse og eventuelt ordinært forelegg. Adgangen til å bruke den forenklete foreleggsform forutsettes gitt også underordnede polititjenestemenn. Utvalget foreslår at også unyndige motorvognførere som er fylt 18 år skal kunne vedta et slikt forelegg

på stedet uten samtykke fra verge. Lovforslaget overlater til Kongen å bestemme hvilke trafikkforseelser og hvilke bøtesatser denne ordning skal omfatte.

Bøtestraff

Professor Anders Bratholm refererer i en artikkel i Lov og Rett nr. 5/67 fra en meningsmåling som er foretatt gjennom et meningsmålingsinstitutt. Følgende spørsmål ble tatt med i forbindelse med en vareundersøkelse: „Så har vi et spørsmål fra et vitenskapelig institutt hvor vi ber Dem foreta et lite tankeeksperiment. Tenk Dem De er tiltalt for en eller annen straffbar handling. Straffen i Deres tilfelle ville bli ubetinget fengsel i 30 dager. Hvis De tross alt skulle slippe å sone fengselsstraff mot å betale bot i steden, hva ville De personlig være villig til å betale for å slippe de 30 dagene?“ 82 % avgav svar. 27 % av dem ville betale mindre enn 400,— kr. for å slippe de 30 dagene, 24 % ville betale mellom 400 og 700 kr., 27 % mellom 800 og 1500 kr., mens 22 % ville betale 1500 kr. eller mer. En oppdeling av materialet viste at kvinnene ville betale litt mindre enn mennene. Svarene viser en viss sammenheng mellom familiens inntekt og villigheten til å betale, men selv de med relativt høy inntekt var ikke villige til å betale særlig meget. Bratholm advarer mot å legge for stor vekt på resultatet, bl. a. på grunn av selve intervjusituasjonen, men hvis man likevel skal trekke en konklusjon, må den bli at boten ikke skal være så høy for å virke like avskrekkende på folk flest som en fengselsstraff på 30 dager.

Rettsikkerhetsproblemene i helsesektoren

Det utvalg som ble oppnevnt til å utrede spørsmålet om overprøving av vedtak om tvangsinngrep etter helselovgivningen m. v. har nå avgitt innstilling (se 1964 s. 76). Utvalget fremhever betydningen av rettsikkerhetshensynet på dette område og finner at det ut fra dette hensyn ikke kan etableres en bedre overprøvelsesordning enn den man kan få ved domstolene. Herreds- og byrettsdommerne deltar i dag i en viss utstrekning i den administrative behandling av mange saker om tvangsinngrep, og utvalget foreslår bl. a. derfor at prøvelsesadgangen legges til lagmannsrettene. Det foreslås adgang til overprøvelse her av vedtak om inngrep som treffes etter lovene om psykisk helsevern, edruskapsvern, barnevern, spesialskolene, folkeskolen, unyndiggjørelse, videre sunnhetsloven, tuberkuloseloven, kjønns sykdomsloven og loven om overføring av smittsom sykdom fra utlandet. I disse lover foreslås inn tatt bestemmelse om at den som berøres av vedtaket skal gjøres kjent med overprøvelsesadgangen. Som nytt kapittel i rettergangsloven for tvistemål foreslås regler om behandlingen for lagmannsrett, regler som i det vesentlige vil kunne brukes i alle disse saker, til tross for at

det gjelder vidt forskjellige tvangsinngrep. Et mindretall foreslår at også vedtak om abortus provocatus, sterilisering eller andre seksualinngrep på personer som ikke selv har samtykket i det, skal kunne overprøves på samme måte. Det forutsettes generelt at eventuell adgang til administrativ klage forgjøves har vært brukt. Prosessformen skal i det vesentlige være som i sivilsaker ellers. Fylkesmannen skal anses som saksøkt på det offentliges vegne. Det foreslås regler som tar sikte på å sikre at sak reises på enklest og raskest mulig måte. Også personer som ikke er prosessdyktige etter vanlige regler, skal kunne reise sak, foruten deres verge og ektefelle. Retten forutsettes å prøve både det rettslige og faktiske grunnlag for vedtaket. Flertallet mener at det bør være overlatt til partene og retten å avgjøre om domsmenn skal delta og foreslår at domsmennene i tilfelle skal oppnevnes blant spesielt sakkyndige. Utvalget foreslår at lagmannsrettens dom bare skal kunne prøves av Høyesterett hvis særlige grunner taler for det. Hvis søksmålet ikke fører frem, foreslås at ny sak ikke skal kunne reises før etter 6 måneder.

Pornografi

Byretten fant at „Uten en tråd“ (se 1966 side 194 og 279) måtte vurderes som et utuktig skrift. Aktor hadde foreslått betinget fengselsstraff og bøter på henholdsvis kr. 1.000 og 100.000 for forfatter og forlegger. Påstanden ble begrunnet med at det mest virkningsfulle middel mot den kommersielle pornografi ville være økonomisk straffansvar av et format som virkelig føltes. Retten utmålte imidlertid straffen til en bot på kr. 100 for begge, og uttalte bl. a.: „Strl. § 211 nr. 1 b hører til de bestemmelser som sjelden er brukt. I 1958—59 ble den anvendt overfor Millers bok „Sexus“, og forsøkt brukt mot Mykles bok „Den røde rubin“. Dommene er kalt for grenseoppganger. Påtalemyndigheten ønsket å vite hvor den sto. Men grenseoppgangene ble ikke fulgt opp med strafforfølgning mot annen litteratur som måtte anses for utuktig. Bestemmelsen kom påny til å føre en slags skinntilværelse. Saken nå har også det formålet (bl. a.) å få kartlagt rekkevidden av utuktighetsbegrepet. For valget av reaksjonsmåte har det imidlertid interesse å vite hva som senere skal skje. Hvis den nye grenseoppgangen blir etterfulgt av en ny stillstand, er en straffereaksjon formålsløs. Det er opplyst at politi og påtalemyndighet har en god del pornografisk litteratur og billedmaterieell til observasjon i påvente av dommen i denne saken, og at det er meningen å gå til aksjon også i disse tilfelle. Likevel sitter en igjen med en følelse av at dette kanskje vil bli en enkelt storaksjon, etterfulgt av ny stillstand. Bak denne følelsen ligger en tvil om det overhodet er praktisk mulig å demme opp for flommen av pornografi når våre naboland følger en annen linje, og også en tvil om det har noen fornuftig mening å ofre tid og krefter på et slikt forsøk. Det synes jo nå å være en alminnelig godtatt oppfatning at pornografisk

litteratur m. v. ikke har påviselige skadevirkninger verken for voksne eller barn. Retten nærer uvilje mot å reagere med streng straff i denne saken. Det skyldes i første rekke de forhold som er nevnt foran. Litt har det også veiet inn at det var en tilfeldighet når akkurat „Uten en tråd“ ble dratt frem i søkelyset. Det var og er annen sexlitteratur i åpent salg som det kunne vært like stor eller større grunn til å aksjonere mot. Retten mener det må være tilstrekkelig med bøter som bare gir en symbolsk markering av at en straffbar handling er foretatt, og at straff er utmålt.“ Samtidig ble opplaget inndratt. Begge parter har anket saken inn for Høyesterett. Politiet har i tiden etter dommen flere ganger gått til beslag av pornografiske skrifter.

I en gallupundersøkelse kort tid etter at byrettens dom hadde falt, var 53 % av de spurte for at det reises retts sak mot pornografisk litteratur, mens 40 % var i mot. Motstanden mot denne litteratur var vesentlig sterkere blant kvinner enn menn og sterkere blant eldre enn yngre.

Narkotika

Straffelovrådet har nå avgitt innstilling om endringer i straffebestemmelsene om narkotikaforgøvelser (se 1966 s. 194). I kampen mot misbruk av narkotika vil samfunnet også ha et uomgjengelig behov for effektive straffesanksjoner, uttaler Straffelovrådet, som mener det er nødvendig med strengere straffebestemmelser mot ulovlig innførsel og omsetning. Med sikte på de mest graverende overtredelser av denne art, har Rådet foreslått at det i straffeloven — som i dag ikke inneholder noen bestemmelse om narkotikaovertrædelser — under § 162 blir tatt inn en ny bestemmelse hvor den maksimale straff settes til 5 års fengsel. Den nå gjeldende maksimumsstraff etter loven av 20/6 1964 om legemidler og gifter er 2 års fengsel. Straffelovrådet har også foreslått en del endringer i straffebestemmelsene i denne loven.

I en gallupundersøkelse i begynnelsen av året fant 64 % av de spurte gjeldende straffebestemmelser for smugling og ulovlig salg av narkotika for milde, 1 % fant dem for strenge og 34 % passende.

Prøveløslatelse

Ved fengselsloven av 1958 ble det åpnet adgang til i begrenset grad å løslate på prøve etter halv tid. Ordningen gjaldt bare for langtidsfanger, idet straff måtte ha vært utholdt i minst 3 år. Av 110 innsatte i denne gruppe ble frem til 1. juni 1966 19 løslatt etter halv tid og 22 etter å ha utholdt mellom halvdelen og to tredjedeler av straffetiden. Ut fra ønsket om mer ensartede bestemmelser i de nordiske land, er kravet om minst 3 års straffetid ved en lovendring nylig sløyfet. Dog må minst 4 måneder være utholdt. Vilkåret etter den tidligere bestemmelse om at det må foreligge en særlig begrunnelse for løslatelse etter halv tid, er beholdt.

Tidligere var varigheten av prøvetiden bundet i loven, idet det var fastsatt at prøvetiden varte inntil den gjenstående straffetid var utløpt, dog minst 2 år. De aller fleste prøveløslatte hadde en resttid under 2 år, og 2 års prøvetid ble derfor det vanlige. Loven er nå endret slik at man også her kommer mer på linje med de andre nordiske land. Prøvetidens lengde skal nå fastsettes for hvert enkelt tilfelle, til minst 1 år og høyst 3 år, men med adgang til å fastsette inntil 5 års prøvetid når reststraffen er over 3 år. Etter de tidligere regler var det ikke adgang til å forlenge prøvetiden. Der er nå innført en regel etter dansk mønster med adgang til forlengelse innenfor lovens rammer.

Fullbyrdelse av nordiske dommer på straff

Etter at lovene i de enkelte nordiske land om fullbyrding av straff idømt i ett av de andre nordiske land trådte i kraft 1. januar 1964, er det i Norge ut 1966 besluttet fullbyrdet straff i ca. 100 tilfelle hvor straff er ilagt i Sverige og nesten like mange tilfelle hvor straff er ilagt i Danmark. Frihetsstraff ilagt i Norge er begjært fullbyrdet i Sverige i 58 tilfelle, i Danmark i 18 tilfelle, i Finland i 5 og i Island i 1 tilfelle. Det heter i en Odelstingsproposisjon (nr. 29 for 1966/67) at det synes å være enighet om at samarbeidet har gått stort sett tilfredsstillende, til tross for visse ulikheter mellom de enkelte lands lovgivning om strafffullbyrdelse.

Fingeravtrykk og fotografi av mistenkte og domfelle personer

Det har rådet usikkerhet om hvor langt man kan gå når det gjelder å ta fingeravtrykk og fotografi av personer som på en eller annen måte er eller har vært blandet inn i en straffesak. Dette har ført til forskjellige praksis ved de forskjellige politikamre, samtidig som politiet ofte har vist stor tilbakeholdenhet med å skaffe seg disse viktige bevismidler. Det er nå vedtatt en lovbestemmelse, § 227 a i straffeprosessloven, som gir Kongen adgang til å bestemme at det skal kunne tas fingeravtrykk og fotografi av personer som mistenkes for å ha begått eller er funnet skyldig i en straffbar handling som kan medføre frihetsstraff. Man vil derimot ikke kunne ta fingeravtrykk av en større gruppe personer bare som rent kontrolltiltak. På den annen side kreves ingen særlig sterk mistanke. Fingeravtrykk og fotografi vil kunne tas også av personer under den kriminelle lavalder og av sinnssyke. Det er gitt en særskilt bestemmelse om at de samme regler skal gjelde for personer som er besluttet utvist eller utlevert til en annen stat; dette av hensyn til identifisering om de skulle komme tilbake. Nekter vedkommende å medvirke til at det tas fingeravtrykk eller fotografi, skal makt ikke kunne brukes uten at retten først har avgjort at vilkårene er til stede. Departementet har ikke funnet å burde ta opp spørsmålet om hjemmel

for innhenting av andre identifikasjonsbevis enn fingeravtrykk og fotografi, idet det går ut fra at spørsmålet vil bli vurdert av Straffe-prosesslovkomitéen.

Reaksjonssystemet overfor alkoholmisbrukere

Under en Stortingsdebatt om bevilgninger til fengselsvesenet kom saksordføreren, Reidar Strømdahl, inn på forholdene ved Oppstad arbeidshus og reiste spørsmålet om ikke anstalten burde bære et sterkere preg av medisinsk-sosialt behandlingsmiljø. Justisministeren uttalte at dette måtte ses i sammenheng med Straffelovrådets innstilling fra 1964 om reaksjonssystemet overfor alkoholmisbrukere (se 1965 s. 180), og nevnte at departementet ventet på uttalelse fra Sosialdepartementet, som hadde nedsatt et utvalg til å se på spørsmålet om i hvor stor utstrekning løsgjengere bør anbringes på kursted. I en senere interpellasjonsdebatt ble det fra flere av representantene reist tildels kraftig kritikk mot forholdene ved Oppstad, bl. a. at alkoholskadede og kriminelle plasseres sammen i en anstalt.

Straffen for grovt tyveri

Bestemmelsen om minstestraft på 2 år for den som dømmes for grovt tyveri og som tidligere har vært straffet tre eller flere ganger for grovt tyveri eller ran, er nå endret slik at det er adgang til å sette straffen lavere når „særlige grunner taler for det“. Endringen er i samsvar med et lovutkast fra Straffelovrådet (se 1965 s. 183).

Ole-Erik Øie.

SVENSK KRÖNIKA

för tiden 1 jan. 1966—31 juli 1967

Lagstiftning

Mentalsjukvårdslagstiftningen har genomgått en omfattande reformering, varvid 1929 års sinnessjuklag har upphävts och i huvudsak ersatts av en ny lag om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall. Denna lag innehåller emellertid till skillnad från sinnessjuklagen inga bestämmelser om sinnesundersökning i brottmål. Dessa regler finns i stället i en ny lag om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål. Den nya lagstiftningen har trätt i kraft den 1 januari 1967.

I lagen om beredande av sluten psykiatrisk vård i vissa fall regleras möjligheten att bereda psykiskt sjuka vård på sjukhus oberoende av deras samtycke. Begreppet mentalsjukhus är utmönstrat ur lagstiftningen. All frivillig vård regleras i fortsättningen i 1962 års sjukvårdslag på samma sätt som kroppssjukvården. Förutsättningen för att någon skall beredas vård enligt lagen om sluten psykiatrisk vård är att han lider av psykisk sjukdom och att sluten psykiatrisk vård är oundgängligen påkallad med hänsyn till sjukdomens art och grad och till att vissa s. k. specialindikationer föreligger. Som första indikation anges att den sjuke uppenbarligen saknar sjukdomsinsikt till följd av sjukdomen och kan få sitt tillstånd avsevärt förbättrat genom vården eller avsevärt försämrat om den uteblir. Övriga specialindikationer är att den sjuke är farlig för annans personliga säkerhet eller hälsa eller för eget liv, att han är ur stånd att ta vård om sig själv eller att hans levnadssätt är grovt störande för andra. Frågan om vem som får göra ansökan om intagning regleras utförligt i den nya lagen. Principen att vårdbehovet skall prövas av två av varandra oberoende läkare — den som utfärdar vårdintyget och överläkaren vid vårdsjukhuset — gäller fortfarande men är ytterligare markerad. När förutsättningarna för intagning mot patientens vilja inte längre är för handen, skall han omedelbart skrivas ut från sjukhuset. Intagning efter domstols förordnande i brottmål kan ske i samma omfattning som tidigare. Utskrivning av patienter som domstol överlämnat till vård och vissa med dem jämställda personer sker genom beslut av utskrivningsnämnden. Denna nämnd består av tre ledamöter, varav en jurist som ordförande samt en läkare och en person med erfarenhet i allmänna värv. Juristen bör vara eller ha varit innehavare av ordinarie domartjänst och läkaren bör vara särskild kunnig i psykiatri. Mot utskrivningsnämndens beslut i vissa frågor kan talan föras hos en central nämnd, psykiatriska nämnden, som ersätter den nuvarande sinnessjuknämnden.

Den nya lagen om rättspsykiatrisk undersökning i brottmål är i huvudsak en omredigering av de bestämmelser om sinnesundersökning i brottmål som tidigare fanns i sinnessjuklagen. En saklig nyhet är att domstolen får möjlighet att i något större utsträckning än tidi-

gare förordna om överlämnande till slutet psykiatrisk vård utan att rättspsykiatrisk undersökning ägt rum. En annan nyhet är att en misstänkt som är på fri fot inte kan hållas kvar för undersökning längre tid än sammanlagt sex veckor.

I syfte att rationalisera polisens, åklagarnas och domstolarnas arbete särskilt med trafikmålen har straffbestämmelserna för ofta förekommande trafikbrott och trafikförseelser ändrats samtidigt som möjligheterna att använda förenklade handläggningsformer har utvidgats. Den viktigaste nyheten i detta sammanhang är *lagen om föreläggande av ordningsbot*, som trätt i kraft den 1 januari 1967. Lagen är avsedd att möjliggöra en enkel och snabb handläggning av vissa ordningsförseelser, främst trafikförseelser. Under förutsättning bl. a. att endast böter omedelbart i penningar kan följa på förseelsen får polisman rätt att ta upp fråga om ansvar för förseelsen genom att förelägga den misstänkte ett bötesstraff, kallat ordningsbot, till godkännande. En viktig begränsning är att föreläggande inte får utfärdas om den misstänkte förnekar gärningen. I en särskild kungörelse anges vilka förseelser som får beivras med stöd av ordningsbotslagen. T. v. tillämpas lagen endast i fråga om vissa trafikförseelser. Genom samma kungörelse begränsas lagens tillämpning till vissa polisdistrikt. Ordningboten för skilda förseelser bestäms enligt taxor som fastställs av riksåklagaren. Godkänner den som begått förseelsen föreläggandet, är saken slutligt avgjord. Även i *rättegångsbalken* har gjorts vissa ändringar i detta sammanhang. Dessa har trätt i kraft den 1 juli 1966. Ändringarna innebär en utvidgning av området för tillämpningen av strafföreläggande och av ensandomares behörighet. Strafföreläggande kan i motsats till vad som tidigare gällde användas även när det finns målsägande. Undantag gäller endast för det fall att målsäganden har förklarat att han ämnar föra talan om enskilt anspråk i anledning av brottet eller har begärt att åtal skall väckas. Beträffande ensandomares behörighet gäller i fortsättningen den regeln att lagfaren domare utan nämnd kan pröva bötesmål, även om målsägande finns och skadeståndsanspråk framställs. De nya reglerna på straffprocessrättens område har förenats med en revision av straffskalorna inom trafikrätten. Fängelse har utgått ur straffskalan för vårdslöshet i trafik enligt 1 § första stycket *lagen* den 28 september 1951 om straff för vissa trafikbrott. Departementschefen betonar i motiven att denna ändring inte innebär att domstolarna skall ändra sin straffmättningspraxis i mildrande riktning. För ett flertal mindre trafikförseelser mot bl. a. vägtrafikförordningen har påföljden ändrats från dagsböter till penningböter. Ändringen i trafikbrottslagen har trätt i kraft den 1 juli 1966, medan övriga ändringar inom trafikrätten gäller från den 1 januari 1967.

Av straffrättsligt intresse är även en ny lag med vissa särskilda regler om straff- och skadeståndsrättsligt ansvar för yttrandefrihetsbrott i ljudradio- och televisionsprogram, *radioansvarighetslagen*, som

riksdagen antagit under hösten 1966. Den nya lagen har tillkommit i samband med en ny radiolag med bestämmelser om sändare och om programverksamheten för radio- och televisionssändningar. Med yttrandefrihetsbrott förstås i radioansvarighetslagen ärekränkningar och andra brott med motsvarighet i tryckfrihetsförordningens bestämmelser om tryckfrihetsbrott. För varje program skall finnas en ansvarig programtjänsteman, kallad programutgivare, som förordnas av programföretaget. Det är i allmänhet denne som får bära det straffrättsliga ansvaret och det personliga skadeståndsansvaret för yttrandefrihetsbrott. Programföretaget ersätter jämte den personligt ansvarige skada på grund av yttrandefrihetsbrott. I mål om ansvar eller skadestånd för yttrandefrihetsbrott kan jury medverka enligt samma bestämmelser som gäller beträffande tryckfrihetsmål. Den särskilda ansvarsordningen med ansvar för programutgivare gäller inte program eller del av program som består endast i direktsändning av dagshändelse eller av sådan gudstjänst eller offentlig tillställning som anordnas av annan än programföretaget. Ansvaret för yttrandefrihetsbrott i sådana direktsändningar följer allmänna bestämmelser i bl. a. brottesbalken. Programföretaget är dock även i dessa fall skadeståndsskyldigt för eventuella yttrandefrihetsbrott. — Radioansvarighetslagen har trätt i kraft den 1 juli 1967.

Kommittéer

Under det gångna året har tillsatts flera utredningar som är av intresse i detta sammanhang. Frågan om en revision av den svenska trafiknykterhetslagstiftningen har på senare tid blivit aktuell. Sedan 1957 års trafiknykterhetskommitté lagt fram sitt betänkande „Nykterhet i trafik“ (SOU 1963:72) har detta remissbehandlats. Betänkandet fick ett blandat mottagande hos remissinstanserna. Kommitténs förslag gick bl. a. ut på att ett principiellt förbud mot att föra motorfordon i anslutning till alkoholförtäring skulle införas och att nedre promillegränsen skulle sänkas till 0,4 promille. Kommittéförslaget ansågs inte omedelbart kunna läggas till grund för lagstiftningsåtgärder, varför ytterligare en utredning har tillsatts, *kommittén för lagstiftningen angående trafiknykterhetsbrott*. I enlighet med Nordiska rådets rekommendation 1965 nr 24 bör utredningsarbetet bedrivas så att det om möjligt underlättar en framtida harmonisering av de nordiska ländernas trafiknykterhetslagstiftning. Av denna anledning framhålls i direktiven att den nuvarande nedre ansvarsgränsen, 0,5 promille bör behållas. Systemet med fasta promillegränser bör också finnas kvar. Kommittén bör enligt direktiven ägna särskild uppmärksamhet åt påföljdsproblemen. Det poängteras att flera skäl talar för att ett mindre bundet val av påföljder och en mera differentierad straffmätning än f. n. kan vara ett sätt att effektivare bekämpa missbruket av alkohol i samband med trafik. Enligt direktiven bör utredningen också överväga om inte en mycket kraftig ekonomisk sanktion kan vara av värde.

Sedan Sverige i FN:s generalförsamling röstat för konventionen om avskaffande av rasdiskriminering, har särskilda sakkunniga, *utredningen angående förbud mot rasdiskriminering*, tillkallats för att dels förbereda riksdagens ställningstagande i ratifikationsfrågan och dels undersöka om ny lagstiftning är erforderlig för att Sverige skall kunna uppfylla konventionens krav. Detta gäller bl. a. den i artikel 5 (f) i konventionen föreskrivna skyldigheten för konventionsbunden stat att sörja för att serviceinrättningar, som är avsedda för allmänheten, står öppna för alla på samma villkor oberoende av ras. Enligt direktiven bör ny lagstiftning i likhet med de bestämmelser om hets mot folkgrupp som nu finns i brottsbalken bereda skydd inte bara för rasminoriteter utan även för andra främmande minoriteter.

I Sverige har sedan lång tid frivilliga krafter anlåtats för övervakning av de villkorligt dömda och av dem som har frigivits villkorligt eller utskrivits på prov från fängvårdsanstalt. Tillämpningsområdet för kriminalvård i frihet tenderar att alltmer vidgas och det är därför angeläget att i tid sörja för att lämpliga övervakare finns att tillgå i tillräckligt antal. Särskilda sakkunniga har tillkallats för att undersöka vad som bör göras för att stimulera rekryteringen av goda övervakare, *utredningen om övervakare inom kriminalvården*. Enligt direktiven skall utredningen särskilt beakta betydelsen av övervakningsarvodets storlek och beskattning, övervakarnas kostnader, utbildningen av övervakare och eventuell begränsning av antalet övervakningsfall per övervakare. Utredningen bör överväga i vad mån de lösningar som man stannar för i fråga om övervakning inom kriminalvården kan tillämpas även inom barna- och ungdomsvården och inom nykterhetsvården.

Som ett resultat av den tekniska utvecklingen har under senare år kommit fram en mängd nya apparater för ljudöverföring, ljudupptagning och fotografering. Det är numera bl. a. möjligt att tillverka mikrofoner, radiosändare, bandspelare och kameror i sådant format att de lätt kan döljas i kläder, tändsticksaskar, pennor eller andra bruksföremål. Också smygfotografering på stora avstånd är möjlig. Möjligheterna att i hemlighet skaffa sig underrättelser av olika slag har alltså kraftigt ökat. Farhågor har väckts för att övervakningsapparater i mikroformat kan komma att finna vägen till mindre nogräknade personer som vill använda dem för att utspionera andras privatliv eller för att komma över affärs- eller yrkeshemligheter. I Sverige har man ansett att gällande lagstiftning inte erbjuder tillräckligt skydd mot de ökade risker för integritetskränkningar som den moderna transistor- och fototekniken medför. En utredning har därför tillsatts, *integritetsskyddskommittén*, för att göra en allsidig översyn av de olika rättsregler som är aktuella i detta sammanhang. Enligt direktiven bör utredningen till en början överse brottsbalkens bestämmelser om fridsbrotten. Därvid bör riktmärket vara att förtroliga muntliga meddelanden i princip skall skyddas mot obehöriga i samma utsträckning

som skriftliga meddelanden i brev eller telegram. Utredningen har också fått i uppdrag att överväga om problemet med offentliggörande av bildmaterial, som framkommit vid obehörig fotografering, kan lösas inom lagstiftningens ram eller om andra åtgärder är att föredra. Vidare framhålls i direktiven att reglerna i bl. a. rättegångsbalken om kvarhållande och undersökning av post- och telegraafförsändelser och om telefonavlyssning torde behöva kompletteras med regler om användning i brottsbekämpande syfte av den nyaste transistor- och fototekniska övervakningsapparaturen. Därvid bör beaktas att övervakning med dolda mikrofoner och annan liknande utrustning bör kringgärdas med lika starka rättssäkerhetsgarantier som telefonavlyssning. Utöver straff- och processrättsliga åtgärder bör utredningen undersöka behovet och möjligheterna att genom näringsrättsliga åtgärder få erforderlig kontroll över spridningen av sådana tekniska apparater som det här är fråga om.

Genom reformer som beslöts av 1965 års riksdag har statens och kommunernas tjänstemän genom sina organisationer fått förhandlingsrätt och tjänstemännens anställningsvillkor regleras numera i princip genom avtal. En utredning, *ämbetsansvarskommittén*, har tillsatts för att överse vissa problem som aktualiserades vid tillkomsten av den nya tjänstemannalagstiftningen. Utredningen har fått i uppdrag att göra en allmän översyn av ämbetsansvaret och den offentliga tjänstemannarättens sanktionssystem i övrigt. Det framhålls i direktiven att ämbetsansvaret enligt svensk rätt har en synnerligen vidsträckt omfattning. Utredningen bör överväga om inte ett system som mera påminner om den privata arbetsmarknadens kan införas. Det anses emellertid inte troligt att man helt kan undvara bestämmelser i brottsbalken om ett särskilt tjänstemannaansvar. I direktiven anges vissa problem som bör beaktas vid en omprövning av grunderna för ämbetsansvaret. Bl. a. nämns den funktion ämbetsansvaret f. n. har i samband med den kontroll över domstolar och förvaltning som utövas av justitiekanslern och riksdagens ombudsmän. Vidare betonas att frågan om behovet i framtiden av särskilda ämbetsstraff har beröring med frågan om tjänstemännens anställningstrygghet. Det starka anställningsskydd som tillkommer domare och andra tjänstemän med fullmakt begränsas av bestämmelser som ger domstolarna möjlighet att efter åtal avsätta sådana tjänstemän på grund av brott i och utanför tjänsten. Dessa bestämmelser har avvägts med hänsyn till viktiga samhälls- och arbetstagarintressen och reformer som inskränker anställningstryggheten bör enligt direktiven inte övervägas. Slutligen anges utformningen av ett mera enhetligt och konsekvent uppbyggt sanktionssystem som en av utredningens angelägnaste uppgifter.

I Sverige har under de senaste åren förekommit en livlig offentlig debatt i kriminalvårdsfrågor. I början av 1967 har tillsatts en utredning angående lagstiftningen om behandling i fångvårdsanstalt m. m. Utredningen har fått i uppdrag att göra en allmän översyn av 1964

års lag om behandling i fängvårdsanstalt (se NTfK 1964 s. 263) och i samband därmed lagstiftningen om behandlingen av häktade och anhöllna m. fl. 1964 års behandlingslag är visserligen av färskt datum men flertalet bestämmelser har övertagits utan sakliga ändringar från 1945 års lagstiftning om verkställighet av frihetsstraff och är alltså mer än tjugo år gamla. Det betonas i direktiven att förutsättningarna för anstaltsbehandlingens utformning numera är väsentligt annorlunda än för ett par decennier sedan. En av de mest betydelsefulla förändringarna är anstaltsbeståndets successiva förnyelse. I direktiven anges att översynen av behandlingslagstiftningen bör göras med utgångspunkt från det påföljdssystem som nyligen tillskapats genom brottsbalken. Vidare bör behandlingsreglerna anpassas till det moderna anstaltsbestånd som håller på att växa fram. Anstaltssystemets uppbyggnad och organisation i stort ligger alltså utanför utredningsuppdraget. De problem som utredningen bör ta upp är främst sådana som f. n. regleras i behandlingslagen dvs. principerna för de intagnas fördelning på olika anstalter, arbete och arbetsersättning, rätt till brevväxling, besök och permission samt bestraffning av disciplinära förseelser. Utredningens uppdrag gäller även de mera tekniska reglerna om verkställighetens början och beräkning av strafftid m. m.

Narkotika

Under höstsessionen 1966 har riksdagen behandlat vissa motioner i narkotikafrågan. Motionerna avsåg dels behandlingen av narkotikamissbrukare och dels vissa straffrättsliga frågor om befattningen med narkotiska ämnen. I vårdfrågan hänvisade riksdagen till det arbete som pågick inom narkomanvårdskommittén. I fråga om bestraffningen av dem som tillverkar, saluhåller, överlåter eller innehar narkotika framhöll riksdagen att det synes angeläget att ingripa mot personer, som yrkesmässigt distribuerar narkotika, och fann en höjning av maximistraffet motiverad. Riksdagen ansåg det därför önskvärt att straffbestämmelserna i narkotikaförordningen överses utan dröjsmål.

Narkomanvårdskommittén — en expertgrupp som arbetar inom medicinalstyrelsen — har lagt fram två delbetänkanden under år 1967. I det första betänkandet „Kartläggning och vård“, SOU 1967:25 behandlar kommittén vårdfrågan. Vården av läkemedelsmissbrukare bör enligt kommittén främst vara en uppgift för psykiatrin och en fristående vårdorganisation, i analogi med t. ex. nykterhetsvården, bör inte byggas upp vid sidan av den egentliga sjukvården. Den öppna vården av missbrukare bör stödjas av slutna psykiatriska enheter med tillgång till välutrustade kliniska laboratorier och därför föreslås en förstärkning av specialpoliklinikerna i Stockholm och Göteborg. Vidare föreslår kommittén bl. a. att en kommunal uppsökande verksamhet organiseras i Stockholm och Göteborg.

Det andra delbetänkandet „Kontrollsystemet“ (Stencil S 1967:2) behandlar främst utformningen av lagstiftningen om narkotika och andra

beroendeframkallande medel samt behovet av ökade resurser för tullverket och de rättsvårdande myndigheterna. Kommittén framhåller att det internationella kontrollsystemet bör byggas ut att avse även de centralstimulantia, sedativa och ataraktika, hypnotika och hallucinogener som är beroendeframkallande och missbrukas. I detta sammanhang betonas att det svenska och internationella narkotikabegreppet i princip bör vara enhetligt. I fråga om straffet för olovlig införsel av narkotika föreslår kommittén att maximum för grov smuggling av narkotika höjs till fyra år. Enligt 1960 års varusmuggningslag är straffmaximum för grov varusmuggling f. n. två år. Vidare föreslås att förberedelse till varusmuggling beträffande narkotika skall vara straffbar utom när det gäller ringa brott. För att öka tullverkets resurser föreslår kommittén bl. a. att en central underrättelse-, utrednings- och spaningsenhet tillskapas inom generaltullstyrelsen. Ytterligare kriminalisering och skärpning av gällande straffbestämmelser föreslås. Enligt kommittén bör försök och förberedelse till olaga tillverkning av narkotika samt förberedelse till olaga saluhållande och överlåtelse kriminaliseras. Kommittén föreslår vidare en gradindelning av brotten olaga tillverkning, saluhållande, överlåtelse och innehav i 1962 års narkotikaförordning. Brotten bör indelas i tre grader, en för grovt brott med straffmaximum av fyra år, en för normalt brott med maximum av två år och en för ringa brott, varå endast böter kan följa. F. n. är maximumstraffet för brott mot narkotikaförordningen ett års fängelse. Betänkandet innehåller i övrigt bl. a. ett förslag om att handeln med injektionssprutor och kanyler skall ställas under kontroll.

Kriminalstatistik

Under våren 1967 har kriminalvårdsstyrelsens tryckta verksamhetsberättelse för 1966 utkommit. Berättelsen innehåller åtskilliga statistiska uppgifter som förtjänar att nämnas i detta sammanhang. Medelbeläggningen på fångvårdens anstalter uppgick under 1966 till 5.064. Detta innebär en ökning med 0,7 procent jämfört med föregående år. Under perioden 1960—64 ökade medelbeläggningen på anstalterna årligen med cirka 3 procent. Denna trend bröts 1965 och beläggningen sjönk med 7,3 procent. Ökningen under 1966 hänför sig helt till de slutna avdelningarna. År 1966 intogs totalt 13.817 på anstalterna. Endast en livstidsfånge fanns bland de intagna. Antalet till förvårdningsfängelse dömda, tidigare kallade bötesfångar, steg från 160 år 1965 till 170. Till ungdomsfängelse dömdes 334, vilket innebär en minskning med 16 procent jämfört med året innan. Redovisningen av frivårdsklientelet visar en fortsatt ökning. Frivårdsklientelet uppgick den 1 januari 1967 till 19.564 mot 19.115 den 1 januari 1966. Av detta klientel utgjorde de villkorligt dömda med övervakning (alltså de som dömts före brottsbalkens ikraftträdande den 1 januari 1965) och de till skyddstillsyn dömda sammanlagt 16.181 och de villkorligt frigivna 2.281. Återstoden var till ungdomsfängelse eller internering dömda,

som överlämnats till vård utom anstalt. Dessa kategorier motsvarar dem som före brottsbalken betecknades som provutskrivna från ungdomsfängelse eller förvaring. Av kriminalvårdsstyrelsens verksamhetsberättelse framgår vidare att sammanlagt 9.255 permissioner beviljades under 1966. Av dessa missköttes 843, dvs. 9,1 procent, genom rymning och 397, dvs. 4,3 procent, på annat sätt. Totalt missköttes sålunda 13,4 procent av de beviljade permissionerna, vilket innebär en ökning jämfört med 1965, då 9,6 procent av permissionerna missköttes. Beträffande rymningarna visade statistiken en viss minskning 1966 i jämförelse med tidigare år. Därefter har emellertid rymningarna åter ökat. Under 1966 förekom sammanlagt 1.295 rymningar mot 1.004 år 1965. Om man ställer antalet rymningskapabla personer i relation till antalet rymningar blir rymningsfrekvensen 8,2 procent mot 6,1 procent år 1965.

Till nya justitieråd har utnämnts riksåklagaren *Karl Emanuel Walberg*, född 1912, ledamoten i lagberedningen hovrättsrådet *Ulf Lundvik*, född 1916, och tjänsteförrättande rättschefen i justitiedepartementet hovrättsrådet *Lennart Fredlund*, född 1919. Till ny riksåklagare har utnämnts rättschefen i justitiedepartementet hovrättsrådet *Holger Romander*, född 1921. Hovrättsrådet *Gunnar Lagergren*, född 1912, har utnämnts till president i hovrätten för Västra Sverige medan justitiekanslern *Sten Rudholm* har utnämnts till president i Svea hovrätt. Till ny justitiekansler har utnämnts justitierådet *Bengt Lännergren*.

Med entledigande av justitierådet Walberg har riksåklagaren Holger Romander förordnats till ledamot och ordförande i samarbetsorganet för åtgärder mot ungdomsbrottsligheten. F. d. justitierådet Halvar Lech har entledigats och i hans ställe har justitierådet Carl Holmberg förordnats till ledamot och ordförande i interneringsnämnden.

Karin Ringberg.